

Góðu pisur! Góðu foreldur, lærarar og gott fundarfólk!

“Skúlin er liðugur!”

Hetta er væl heitasta hittið hesa ársins tíð, nú pisurnar verða klaktar og verða sleptar úr reiðrinum, so tær nú kunnu breiða sínar egnu veingir út og flúgva frítt avstað.

Skúlin er liðugur – ja og nei!

Jú, sjálvandi er skúlin liðugur, tí tit standa nú við húgvu og prógv, og tá ið summarfrítíðin er av, skulu tit ikki aftur mæta upp inni á Kambsdali.

Og nei, skúlin er ikki liðugur, tí alt lívið er ein skúlagongd frá byrjan til enda – soleiðis skilt, at vit gevast ongantíð við at læra og at taka vitan til okkum.

Sjálvur stóð eg her á Gøtusandi fyri 29 árum síðani sum nýklakt pisa – saman við millum øðrum tykkara rektara.

Tá barslaðust vit uttan iva við somu tankar, sum tit gera í dag, at nú var hetta liðugt – og tað var so tað.

Men lívið lærir okkum, at einki er liðugt, men tvørturímóti er hetta bara byrjanin.

Tit hava eitt langt og vónandi gott lív framman fyri tykkum, og henda løtan, tit njóta beint nú, er bara ein av teimum fyrstu í tykkara sjálvstøðuga lívið, nú tykkara egnu veingir skulu roynast.

Tað er ikki fyrr enn nú, at tað heila byrjar!

* * *

Fyri at venda aftur til mín egna miðnámskúla, so hugsu eg, at vit vóru næstsíðsti árgangur við Gøtugjógv, tí árið eftir byrjaði studentaskúlin inni á Kambsdali.

Millum lærararnar var eisini núverandi bispur, Jógvan Fríðriksson, sum tá búleikaðist á Gjaranesi og var prestur í Sjóvar prestgjaldi.

Vit høvdu hann í latíni, og hóast Jógvan avgjørt kann vera hugtakandi og kveikja lív í bæði turr og keðilig evni, so var ein tími við latíni altíð ein hampuliga stór avbjóðing í so máta.

Har kundi onkur av okkum sita og hálvsova, tí latín fyri mong okkara var meira eitt plikt-fak, heldur enn nakað annað.

Henda eina dagin – tað var keðiligt kavaveður – sær Jógvan út ígjøgnum vindeyga, at ein bilur, hvørs førari var ein genta við rørlutarni, hevði rent seg fastan í kava í brekkuni.

Og væl dugdi hann longu tá at lofta støðuni, tí hann gav beinanvegin boð um, at nú skuldu vit øll lata okkum í og fara út at hjálpa bilinum leysum.

Tað gjørdi vit, og bráðliga varð hesin turri latín-tímin besta løtan ta vikuna, tí oman á tað heila fóru vit í kantínuna at drekka heitt kakao – og har var ikki meira latín tann dagin.

* * *

Góðu þisur!

Í dag er tykkara dagur, tí tit hava eina kenslu av, at tit standa á gáttini til lívið og alt tað, ið framtíðin hevur at bjóða.

Tað fær meg at hugsa um, tá ið Neil Armstrong setti fótin á Mánan á sumri í 1969 og segði tey kendu orðini, at hetta var “eitt lítið fet fyri menniskjað, men eitt risafet fyri mannaættina.”

Fyri tykkum kennist henda løtan í dag óivað næstan øvugt, tí nú tit hava lokið tykkara miðnám, so tit nú hava tað, sum í tykkara enn so unga lívi man síggja út sum eitt risafet.

Tað er eisini stórt, tí tað er altíð stórt at rækka sínum málum.

At fáa húgvuna á høvdið er eisini ein suksé-uppliving, ið tit vónandi koma at fáa nógvar av í enn ókomnum døgum.

Sunnudagin var eg sjálvur ein gongutúr niðan á Slættaratind, og meðan eg gekk har, hugsaði eg sjálvandi eitt sindur um, hvat eg skuldi finna uppá at siga her í dag.

Tá rann mær til hugs, at skalt tú rækka heilt niðan á tindin, mást tú taka eitt fet í senn – og so ræður sjálvandi um alla tíðina at hugsa frameftir og syrgja fyri, at kósin er sett ímóti tindinum.

Men lívið er nakað samansett nakað, ið ikki bara gongur frameftir, tí á leiðini fram byggja vit gjarna á tað, ið vit hava lært ella upplivað fyrr í lívinum – ella á royndir, onnur hava givið okkum.

Tað er jú eingin skomm at hava álit á øðrum og at síggja upp til onnur – eldri systkin, foreldur ella sum vit sum fyrsti G-arar sóu upp til tey í triðja G, tí tey vóru komin eitt sindur longri enn vit...

Brúkið tykkara egnu royndir og ikki minst royndirnar hjá øðrum, tá ið tit arbeiða tykkum fram í lívinum, tí tað er altso ikki neyðugt at uppfinna tann djúpa tallerkin umaftur og umaftur.

Men mest av øllum: Torið eisini at gera tykkara egnu royndir!

Ella sum danski heimspekingurin, Søren Kirkegaard, segði tað so rámandi fyri næstan 200 árum síðani: “Lívið skal skiljast aftureftir, men livast frameftir”.

* * *

Nú er miðnámið eitt skrivað og liðugt kapitl hjá tykkum, og sett verður á nýggjar kapitlar í tykkara lívssøgu.

Tað, tit hava lært hesi árin, kunnu tit taka við tykkum, og óivað koma latur, har tit kanska senda onkrum av tykkara lærarum hesi árin ein góðan tanka í takksemi.

Í kantatuni “Fedranna tala” yrkir skaldið Heðin Brú, at “gott er at kenna hitan av hondum, ið sleptu.”

Higartil í lívinum munnu tey flestu av tykkum hava kent tað soleiðis, at tit hava verið borin fram, men nú skulu tit sjálv vera tann berandi megin fram á leið.

Heðin Brú yrkir víðari:

“Virðir tú vit og vinskapi,
ræður tú orðum at ráða,
virðir tú lyftið lovað,
roynist tú gesti góður,
heldur tú brandin blankan,
hefur tú lívsins skálir mannliga at munni og tømir tær tignarliga,
økir tú ættar-arvin.”

“Hetta var fedranna tala,” endar skaldið.

Tíðin strýkur avstað, og skjótt eru tað tit, ið bókstavigiliga skulu bera arvin víðari, ið vit onnur hava givið tykkum.

Umráðandi er bara, at vit øll – bæði núverandi og komandi ættarlið – royna at leggja eitt sindur aftrat, so arvurin kann vaksa í virði, hvørja ferð vit “kenna hitan av hondum, ið sleptu.”

* * *

Í miðnámi ræður millum annað at síggja kritiskt upp á tingini, og fyri tey flestu av okkum er tað nakað nýtt, at vit skulu læra at viga fyrimunir og vansar upp ímóti hvørjum øðrum.

Kritiski sansurin er kanska tann týðningarmesti av øllum, so tí eiga tit at blíva við at vera kritisk og ikki gloypa øllum rátt, sum hendir rundan um tykkum og í samfelagnum.

Har tit føla og merkja, at her er ikki alt í lagi, mugu tit endiliga siga til, tí ein stórur partur av at vera menniskja er at tora at hava sína egnu meining um tingini.

Rasmus Effersøe segði tað so gott, tá ið hann yrkti um seyðafylgið, ið stóð fast í kavanum:

“Elt ikki altíð sum fyri er slóðað;
sjálvbjargin far yvir land, yvir hav,
maður skal smíða sær eydnuna góða
við teimum evnum, sum skaparin gav.”

Góðu písur!

Havið virðing fyri teimum, sum undan eru farin, men gloymið allíkavæl ikki at hyggja rundan um tykkum, so tit sjálv kunnu taka støðu til, hvussu tingini eru.

Hvør í sínum lagi hava tit tykkara fyrimyndir, men gloymið ikki, at tit eisini eru fyrimyndir, ið onnur seta sítt álit á og fegin vilja fylgja – so ella so – í ymsum lívsins viðurskiftum.

Tað ger einki, um vit eisini geva okkum stundir til at taka okkum av teimum, ið kanska hyggja upp til okkum ella vænta av okkum, at vit kunnu læra okkurt gott frá okkum.

Nú nevndi eg ein minniligan latín-tíma í áðni, og tað ætlaði eg at rógva aftur á aftur nú.

Okkurt lærði eg við Gøtugjógv – millum annað, at tað er umráðandi, at vit eftir besta førimuni duga at liva eftir aldargomlu meginregluni, soleiðis sum hon eitur á latínskum: “Carpe diem!”

“Carpe diem” merkir “tak lötuna” – tí vit eiga ongantíð aðra lötuna enn hana, vit eiga júst nú!

Ikki bíða, til ein onnur og lagaligari lóta kemur, tí tann lótan er nú – og altíð beint nú!

Og líka sum vit tann dagin í kavarokinum tóku eitt tak í felag fyri at hjálpa fastkoyrda bilinum og gentuni við rørlutarni, eiga vit bæði at dugna felagsskapinum og at brúka felagsskapin.

Alt kunnu vit ikki einsamøll, men nógv kunnu vit í felag, og síggja vit onkran hava brúk fyri hjálp, eiga vit í felag at taka neyðugu tøkini, tí tað er djúpast sæð tað at vera menniskja.

Góða ferð fram á lívsleiðini vil eg fegin ynskja tykkum øllum somlum!

Takk fyri!